



باز هم یار مهربان در شهر اولین‌ها غریبی می‌کند/ چرا تبریزی‌ها کتاب نمی‌خوانند؟!

با توجه به آمارهای موجود، به نظر می‌آید با وجود برپایی 13 نمایشگاه بین‌المللی کتاب در شهر اولین‌ها، متأسفانه حال عمومی سرانه مطالعه در استان آذربایجان شرقی و به ویژه در شهر تبریز، نباید خیلی خوب باشد.

با توجه به آمارهای موجود، به نظر می‌آید با وجود برپایی 13 نمایشگاه بین‌المللی کتاب در شهر اولین‌ها، متأسفانه حال عمومی سرانه مطالعه در استان آذربایجان شرقی و به ویژه در شهر تبریز، نباید خیلی خوب باشد.

به گزارش **خبرگزاری فارس** از تبریز، با توجه به آمارهای موجود، به نظر می‌آید با وجود برپایی 13 نمایشگاه بین‌المللی کتاب در شهر اولین‌ها، متأسفانه، حال عمومی سرانه مطالعه در استان آذربایجان شرقی و به ویژه در شهر تبریز، نباید خیلی خوب باشد. با این حال هر چند با آمارهای بزرگ کرده و برپایی چنین نمایشگاه‌های در سطح استان‌ها بخواهیم، دلمان را چند صباحی خوش کنیم. *** باز هم صدای یار مهربان به گوش نمی‌رسد؟** به بیان روشن‌تر، نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز، همه ساله در مهر ماه در محل نمایشگاه بین‌المللی این شهر برگزار می‌شود؛ به همین اعتبار، امسال نیز سیزدهمین آن، با شرکت 850 ناشر داخلی و 76 ناشر خارجی با 103 هزار عنوان کتاب داخلی و 22 هزار عنوان کتاب خارجی در 850 غرفه، با برپایی سه نمایشگاه دیگر یعنی سومین نمایشگاه قرآن، ششمین نمایشگاه کتاب دفاع مقدس و سومین نمایشگاه رسانه‌های دیجیتال، میزبان دوستداران یار مهربانی است، که در هوای عاشقی و عطراکین کلمات و واژه‌ها به میهمانی کتاب آمده‌اند. با این حال، آنچه در این زمینه مهم به نظر می‌رسد، اینکه چرا با وجود برگزاری این همه نمایشگاه کتاب و برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی دیگر برای ترویج فرهنگ کتاب و کتاب خوانی در آذربایجان شرقی و به خصوص در شهر اولین‌ها، باز هم سرانه مطالعه کتاب در استان و شهر تبریز نسبت به سایر استانها کم است. *** حال و روز یار مهربان خوش نیست** در حقیقت، آمار و ارقام‌های مختلفی در سالیان گذشته نسبت به سرانه مطالعه در کشور و به ویژه استان‌ها ارائه شده، از 79 دقیقه تا 15 دقیقه، البته هیچ وقت هم در این زمینه توضیح ارائه نشده است که این آمار چطور و با چه روش آماری و طی انجام چه مراحل به دست آمده است. طبق آمارهای موجود سال گذشته و اعلام مسئولان متولی در این زمینه، سرانه مطالعه کتاب در آذربایجان شرقی کمتر از نیم ساعت اعلام شده است، آخرین سنجش در اردیبهشت 91 نشان می‌دهد: «مجموع سرانه مطالعه 75 دقیقه و 34 ثانیه است. 15 دقیقه و 17 ثانیه مربوط به کتاب، 32 دقیقه و 56 ثانیه مربوط به روزنامه، 5 دقیقه و 42 ثانیه نشریه و 21 دقیقه و 35 ثانیه قرآن است. بیشترین میزان مطالعه در بین استان‌ها مربوط به استان تهران است با 93 دقیقه و 54 ثانیه و پایین‌ترین آن برای استان چهارمحال و بختیاری با 48 دقیقه و 59 ثانیه است. *** زخم کهنه یار مهربان را درمان کنیم/ چشم در چشم یار مهربان** طبق آمار مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان درباره کتابخوانی، «76 درصد از جوانان روزانه کمتر از 30 دقیقه مطالعه می‌کنند که از این میان، بیشتر از 70 درصد به مطالعه کتاب‌های روان شناسی و بازاری می‌پردازند. بر اساس آمار سازمان اسناد ملی ایران، ژاپن در رده اول مطالعه جهان قرار دارد که میانگین مطالعه آن به طور متوسط 90 دقیقه در روز» است. با این اوصاف، البته این نکته را نیز نباید از نظر دور داشت و آن اینکه، روزی روزگاری نه چندان دور، یعنی حدود 700 سال پیش این شهر، مهد تمدن فرهنگ و مرکز گفتمان علمی میان کشورها بود. با این وجود، به نظر می‌آید، برپایی این چنین نمایشگاه‌هایی نیز به نوعی یادآور احیا و بازآفرینی نقش و جایگاه بزرگ‌ترین و ارزشمندترین مجموعه فرهنگی و آموزشی جهان اسلام یعنی ربع رشیدی است، که در روزگار خود، این سرزمین پرچمدار مهد تمدن، فرهنگ، علم و دانش بشری در جهان بود. *** بهار کتاب در خزان پاییز شهر اولین‌ها/ ضیافت پاییزی برای یار مهربان** حال این سؤال پیش می‌آید که آیا فرهنگ 700 ساله آن دوران، در این سیزده دوره نمایشگاه کتاب و سایر برنامه‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی که در کنار این نمایشگاه‌ها برگزار شده، بازتاب مطلوبی تا به امروز داشته؟! و اگر هم داشته چرا، این همه سرانه مطالعه کتاب در این استان و شهر تبریز که روزگاری به عنوان مهد فرهنگ و علم (راه اندازی نخستین کتابخانه دولتی ایران در سال 1300، نخستین چاپخانه سربی با حروف فارسی و عربی، نخستین مدرسه تحصیلات ابتدایی به شیوه نوین در ایران، نخستین کودکانستان و نخستین مدرسه کر و لال‌های ایران، ادبیات نوین و ...) مطرح بوده و هست، پایین است. همان‌طور که گفته شد، شهرت دیرینه تبریز به خاطر پرچم‌داری در توسعه فرهنگ، علم و دانش بوده و سیزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز در این استان نیز به دنبال اهدافی چون تأکید بر ماهیت فرهنگی و ترویج و توسعه فرهنگ کتاب و کتابخوانی در سطح جامعه، دسترسی جامع به تازه‌های نشر به منظور بلوغ و تکامل مخاطبان، تبادل نظر اهالی قلم، نویسندگان، مترجمان و پدیدآورندگان حوزه کتاب و اتخاذ رویکرد مبتنی بر حفظ ماهیت تجاری کتاب است. *** وقتی متولیان فرهنگی از حال و روز یار مهربان می‌گویند** باید گفت؛ برگزاری این نمایشگاه در شهر اولین‌ها می‌تواند، دستاوردهای زیادی برای کشورمان و به ویژه در این منطقه در عرصه‌های مختلف داشته باشد که از منظر وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی «نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز پس از نمایشگاه کتاب تهران بزرگ‌ترین نمایشگاه ایران است، که این نمایشگاه می‌تواند توجه اهل نظر را به طرف خود جلب کند» و از این رو «ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی باید به صورت همگانی و با اتخاذ راهکارهای مختلف پیگیری شود، بخشی از این راهکارها مربوط به کمک‌های مالی از نویسندگان، مؤلفان و ناشران است». نماینده ولی فقیه در آذربایجان شرقی و امام جمعه تبریز نیز با تأکید بر ضرورت تخصیص یارانه به کتاب معتقد است: «کتاب غذای روح انسان بوده و در مقابل تهاجم فرهنگی از جمله موثرترین ابزارهاست، اما باید به این واقعیت تلخ نیز اشاره کنیم که کتاب و کتابخوانی در کشور به اندازه لازم رواج ندارد». *** یار مهربان، همچنان چشم انتظار شب‌های روشنه** چنانچه مقام عالی این استان هم با قیدردانی از دست اندرکاران برگزاری سیزدهمین نمایشگاه کتاب تبریز، از حضور علی جنتی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، در افتتاحیه این نمایشگاه تقدیر کرد و اظهار امیدواری نمود که بر اساس تدابیر اتخاذ شده شاهد بازدید بیش از یک میلیون نفر از این نمایشگاه باشیم. آنچه در این زمینه حائز اهمیت است، اینکه نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز، از لحاظ گستره برگزاری و تعداد ناشران داخلی و خارجی پس از نمایشگاه کتاب تهران در رتبه دوم قرار دارد و از این رو، این نمایشگاه به عنوان بزرگترین رویداد فرهنگی استان آذربایجان شرقی و منطقه یاد می‌شود. به سخن دیگر، این نمایشگاه، یکی از نمایشگاه‌های شناخته شده کتاب در سطح کشور و به نوعی در سایر کشورهای منطقه به حساب می‌آید. بر همین اساس، بررسی چگونگی برگزاری دوازده دوره آن و از سوی دیگر بررسی چگونگی برگزاری اجتماعات فرهنگی دوستدار کتاب و همچنین مطالعه و استخراج وجوه مشترک نمایشگاه‌های برتر بین‌المللی کتاب که از سوی دیگر سایر کلان شهرها برگزار می‌شود، ضروری به نظر می‌رسد. *** غریبه‌ها بخوان، حاشیه‌های غریبه‌ها بر متن نمایشگاه کتاب تبریز راز** سوی دیگر، اگر بخواهیم نمایشگاه بین‌المللی کتاب تبریز را در عرصه کل کشور با سایر کلانشهرهای دیگری چون نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران مقایسه کنیم، هر چند هر دو نمایشگاه با مقوله نشر و ناشر، کتاب، و سایر مؤلفه‌ها و ابزارآلات انتشاراتی سر و کار دارند، اما تفاوت ساختاری و بنیادی بین آنها وجود دارد؛ چراکه اصولاً هر یک از این نمایشگاه‌ها در دو فضا و حال و هوای متفاوت برگزار می‌شوند و مخاطبان‌شان هم با هم فرق دارند. همچنین به لحاظ سازماندهی با یکدیگر تفاوت داشته و هر یک از این دو نمایشگاه، اهداف خاص خود را دارند. مهم‌ترین مسئله‌ای که درباره برپایی بزرگ‌ترین فستیوال فرهنگی در استان آذربایجان شرقی مطرح شده و به نظر می‌رسد، تقلید و الگوبرداری از برگزاری سایر نمایشگاه‌های کتاب، بدون توجه به نیازهای مخاطبان محلی و زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی و به بیان دیگر عدم آگاهی به نیازهای محلی و منطقه‌ای است. حال این پرسش مطرح است که چرا متولیان فرهنگی، با این همه از اصول حرفه‌ای خویش غافل شده‌اند؟ ما باید این واقعیت را بپذیریم که اکثر متولیان فرهنگی به مقوله فرهنگ و برگزاری این جور نمایشگاه‌ها، به دلیل سهل‌انگاری و از روی تسامح یا از سر بی‌اطلاعی و حتی بدون بررسی نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدیدهای دوره‌های گذشته، به برپایی این‌گونه نمایشگاه‌ها، دید و نگاه تبلیغاتی، شعاری و سطحی دارند و از مسئولیت‌ها و رسالت‌هایشان فاصله می‌گیرند. *** خانه به دوشی یار مهربان**ه طوریکه براساس بررسی مقایسه‌ای نمایشگاه کتاب تهران با سایر نمایشگاه‌های کتاب نشان می‌دهد، تعداد بازدیدکنندگان که از سوی دست‌اندرکاران به مثابه نقاط قوت بیان می‌شود، برای برگزار کنندگان نمایشگاه‌های کتاب در کشورهای جهان، نقطه ضعف محسوب می‌شود. به همین منظور، متولیان و پژوهشگران این عرصه، نبود برنامه‌ریزی برای کتاب‌خوان کردن کودکان در مدارس، ضعف شدید چرخه کتاب و شبکه توزیع در سطح کشور، کمبود تعداد کتاب فروشی‌های مناسب، نبود تبلیغ و اطلاع‌رسانی جذاب در

حوزه کتاب از سوی متولیان امور، نبود برنامه‌ریزی صحیح مسئولان اجرایی نمایشگاه برای انتخاب محل مناسب نمایشگاه و چاره‌اندیشی اساسی برای جلوگیری از ازدحام زیاد در غرفه‌ها و نیز مبادی ورودی و خروجی نمایشگاه و اخذ بلیط برای ورود به داخل نمایشگاه را از جمله برخی کاستی‌ها و ضعف‌های ریشه‌ای این حوزه بیان می‌کنند. *** مطالعه کتاب ... شاید وقتی دیگر** بر این اساس به باور تحلیلگران و نویسندگان این حوزه «کتاب مهم‌ترین عامل رشد و پویایی جوامع بشری است و در جهان به هم پیوسته امروز، به مثابه سالم‌ترین و رایج‌ترین وسیله برای شناخت متقابل فرهنگ‌ها و اندیشه‌هاست» که در این زمینه بررسی مسائل مرتبط با موضوع کتاب در ایران و کشورهای دیگر از اهمیت زیادی برخوردار است. به دیگر سخن اینکه، با بررسی و شناخت نقاط ضعف و قوت و مقایسه روند برگزاری نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب تبریز در دوره‌های مختلف است، که می‌توان با تکیه بر نقاط قوت برای بهبود نقاط ضعف، در آینده نزدیک زمینه‌های لازم را برای رفع موانع و ایجاد زمینه و بستر لازم جهت ترویج و توسعه فرهنگ مطالعه و کتابخوانی، گام‌های موثری برداشت و در نهایت به ارتقای سطح برگزاری این نمایشگاه‌ها در دوره‌های آتی منجر کمک کرد. *******نگارنده: موسی کاظم‌زاده**